

Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Yttrande över Socialstyrelsens rapport Tandsköterskans roll i den framtida tandvården

Sveriges Tandläkarförbund har beretts tillfälle att lämna synpunkter på Socialstyrelsens rapport Tandsköterskans roll i den framtida tandvården. Förbundet lämnar härmed följande yttrande.

Tandsköterskan har en viktig roll att spela inom dagens och framtidens tandvård, och utan denna personalresurs kommer svensk tandvård inte att klara av det tandvårdsarbete som förväntas. Sedan den gymnasiala tandsköterskeutbildningen i stort sett tynat bort under den senare delen av 1990-talet, har emellertid tillflödet till tandvården av utbildade tandsköterskor i stort sett upphört. Bristen på nyutbildade tandsköterskor är redan i dagsläget besvärande. Förbundet anser att en ny tandsköterskeutbildning nu snabbt måste komma till stånd, för att trygga tandvårdens aktuella och framtida behov av tandsköterskor med god kompetens för arbetsuppgifterna.

Tandsköterskeyrket är, i motsats till tandläkaryrket och tandhygienistyrket, inte reglerat. Några krav på formell utbildning finns inte. Det finns ingen föreskrift som anger kompetenskrav på tandsköterskan eller vilken behörighet tandsköterskan har. Man kan idag anställa personer utan någon utbildning i tandvård och kalla dem tandsköterskor. Förbundet anser att detta är oacceptabelt. Enligt vår uppfattning måste det finnas tydliga kompetenskrav på tandsköterskan liksom en beskrivning över den behörighet som följer av kompetenskraven.

Utbildningen skall ge tandsköterskan den kunskapsbas som krävs för yrket. Tandsköterskans arbetsuppgifter är knutna dels till det direkta patientarbetet, dels till andra arbetsuppgifter inom kliniken. Utbildningen måste till innehåll, omfattning och nivå anpassas till yrkets krav.

Tandsköterskan arbetar nära tandläkaren och i ett tätt samspel med denne i det praktiska patientarbetet. Ett väl fungerande samarbete mellan tandläkaren och tandsköterskan är en förutsättning för en rationell och kostnadseffektiv tandvård. I många kliniker har en arbetsmodell utvecklats där patientarbetet är organiserat på ett för den kliniken och för den berörda personalen rationellt sätt. Tandsköterskans arbetsuppgifter består därvid dels av att assistera tandläkaren vid diagnostik och behandling, dels av att på anvisning av och under ledning av tandläkaren på dennes ansvar genomföra åtgärder på patient.

Förbundet anser att det är väsentligt att möjligheten till den arbetsmodell som ovan beskrivits kan bibehållas. Av patientsäkerhetsskäl måste dock givetvis tydliga regler och villkor gälla när det gäller ansvaret för arbetsuppgifterna och under vilka betingelser de kan utföras av tandsköterskan. Tandläkaren som anvisar en arbetsuppgift till tandsköterskan skall således vara förvissad om att denna har reell kompetens för uppgiften. På tandläkaren skall vila samma ansvar som om han/hon själv utfört uppgiften. Tandläkaren måste finnas till hands när uppgiften utförs för att kunna ingripa, om så skulle behövas.

Vid sidan av det direkta patientarbetet skall tandsköterskan självständigt kunna svara för andra arbetsuppgifter inom kliniken, såsom t ex klinikens hygienrutiner och sterilarbete etc.

I rapporten förs ett resonemang kring två alternativ för den framtida tandsköterskans kompetens och arbetsuppgifter, alternativ A och alternativ B. Förbundet anser, som framgått ovan, att tandsköterskans arbetsuppgifter i huvudsak motsvarar alternativ B, men med den viktiga skillnaden att de framtida tandsköterskorna bör kunna ta del i arbetsuppgifter på patient på samma sätt som idag, dvs på tandläkarens fulla ansvar. Förbundet anser inte att detta kräver en utbildning på högskolenivå.

I rapporten aviseras att Socialstyrelsen skall göra en översyn av myndighetens föreskrifter och allmänna råd om delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård (SOSFS 1997:14). Förbundet anser att man i översynen måste ta hänsyn till att det bör finnas en möjlighet att organisera arbetsuppgifterna inom tandvårdsgruppen med hänsyn till den reella kompetensen, även om det slutliga ansvaret för patienten ligger hos tandläkaren. Att begreppet delegering tas bort behöver inte innebära någon inskränkning när det gäller vilka arbetsuppgifter som kan fördelas inom tandvårdsgruppen, förutsatt att ansvaret ligger hos den patientansvarige tandläkaren.

Förbundet stöder Socialstyrelsens förslag att en tandsköterskeutbildning inrättas på eftergymnasial nivå utanför högskolan t ex som en kvalificerad yrkesutbildning (KY). Ett viktigt skäl till att lägga utbildningen på denna nivå är att den då kan komma till stånd på flera håll i landet på sådant sätt att rekryteringen till utbildningen underlättas.

Utbildningen bör vara baserad på en nationell kursplan som tas fram av den myndighet som kommer att ansvara för utbildningen. Detta innebär att utbildningen bedrivs på en högre nivå än tidigare och med en strikt yrkesinriktning i

ämnesinnehållet. Genom att utbildningen förläggs postgymnasialt kan den göras kortare än den tidigare gymnasiala tandsköterskeutbildningen eftersom utbildningen då inte behöver innehålla de ämnen som krävs för att ge allmän behörighet att söka till högskola. Med en utbildningstid på tre terminer inklusive arbetsplatsförlagd praktik skulle det innebära en kraftfull upprustning av utbildningen jämfört med den tidigare gymnasiala tandsköterskeutbildningen inom omvårdnadsprogrammet, där ungefär en tredjedel av den tvååriga utbildningen ägnades åt tandvårdskunskap. Den ytterligare, reella kompetens som krävs för att klara av arbetsuppgifterna på de olika mottagningarna kan, liksom idag, förmedlas som fortbildning och löpande kompetensutveckling genom arbetsgivarens försorg. Detta innebär också att det inte finns någon saklig grund för att, utifrån ett utbildningsperspektiv, inskränka den framtida tandsköterskans arbetsuppgifter i förhållande till dagens tandsköterska.

Förbundet vill understryka att det är angeläget att en ny, nationell kursplan snabbt kommer till stånd liksom den konkreta utbildningen baserad på denna plan. Förbundet är berett att ställa sina kunskaper till förfogande när det gäller att fastställa kursinnehåll m m.

Den som genomgått godkänd utbildning enligt den nationella kursplanen bör ges särskild behörighet att biträda tandläkare vid undersöknings- eller behandlingsåtgärd direkt på patient. Socialstyrelsen bör utfärda bevis på behörigheten. Behörighetsbeviset ger information såväl till vårdgivaren som patienterna om att innehavaren har förvärvat den kompetens som krävs för yrket. Tandsköterskan bör dock enligt förbundets uppfattning inte ha legitimation. Tandsköterskans utbildningsnivå, yrkets innehåll samt det faktum att yrket inte utövas självständigt med eget patientansvar motiverar inte en legitimation.

Med vänlig hälsning
SVERIGES TANDLÄKARFÖRBUND

Gunnar Luthman
Kanslichef